

Mučnica a krystyndle. Moravskoslezské Vánoce vypadaly kdysi jinak

Idnes.cz, 24. 12. 2015

Vánoční strom zdobený ořechy a jablky nebo jen větev. Koledy, k jídlu třeba mučnica. I tak mohly v minulosti vypadat Vánoce v moravskoslezském regionu. Co se jedlo a jaké zvyky lidé v oblasti současného dodržovali?

Vánoce. Období, kdy se pohanské oslavy zimního slunovratu propojují s církevními svátky připomínajícími narození Ježíše.

"Vánoce byly půvabné nejen pro svůj bílý sněhový oděv, ale také pohodou, klidem a odpočinkem, které s sebou přinášely. Vánoce byly svátky nejen jídla a dárků, ale především náboženských obřadů a duševního rozjímání," přibližuje Miriam Prokešová z Ostravské univerzity ve své knize Lidové tradice. Dnešní konzumní pojetí je takovým představám na míle vzdálené. Připomeňte si proto, jak se Vánoce na území současného Moravskoslezského kraje slavily v minulosti...

Vánoční stromek v chudších rodinách nebýval

Zvyk strojit vánoční strom pochází z německých zemí, odkud posléze přišel také k nám. Nejprve se strojily stromky v domácnostech šlechticů, až koncem 19. století se strojí stromky také v rolnických a dělnických rodinách. V těch nejchudších je zapichovali do hliněné podlahy. Anebo je dokonce neměli vůbec.

"U chudobných lidí se za starších časů vánoční stromek nestrojil, nebylo na to peněz a lidé byli rádi, že si mohli uchystat trochu lepšího jídla a odpočinout si po práci, popovídat si, ale hlavně zajít do kostela," píše Miriam Prokešová.

Pokud už však domácnost stromek měla, zdobila jej tím, co bylo po ruce. Postříbřenými ořechy, jablky a papírovými řetězy. "Vánoční stromek pak lidé přirovnávali k rajskému stromu, ze kterého lidé v ráji nesměli nic jíst, nebo jej přirovnávali ke Kristovu narození," vysvětluje historik Jaromír Polášek.

Vánoční strom však symbolizuje ještě něco. Třeba měšťanstvo v malém rodinném kruhu a uzavřené místnosti společně rozsvěcelo svíčky na stromku, což mělo vyjadřovat intimitu a uzavřenost rodinného života.

Kapr s bramborovým salátem je novou tradicí

O největším rodinném svátku, Štědrém dnu, se dodržoval celodenní půst. Rodiče tak dětem slibovali, že uvidí zlaté prasátko, tele, kohouta nebo třeba beránka. "Obvyklým postním jídlom v koloniích okolo Slezské Ostravy pak byla krupicová kaše nebo nemaštěná mučnica," popisuje Prokešová.

A co se po celý den jedlo a pilo? Tak kupříkladu na počátku 20. století se ve Svinově místo ranní kávy pila jen voda a jedl se chléb a místo oběda měli lidé třeba koláč. "Štědrovečerní večeře pak měla svůj tradiční postup a jídelníček, vždy dodržovaný a lišící se jen podle toho, odkud rodina pocházela. Večeře u prostřeného stolu se zapálenými svíci začínala v mnoha domácnostech, když se začalo stmívat a na nebi se ukázala večernice. Poté se přeříkala modlitba a večeřelo se," upřesňuje Prokešová.

Dnes se na Štědrý den večeří hlavně smažený kapr s bramborovým salátem. Nebylo tak tomu ale vždy, jedná se vlastně o docela novou tradici. V minulosti se ve Slezské Ostravě jedla hrachová polévka, zelí s máslem, leckde si pak pochutnávali na rybích hlavách se sladkou omáčkou z povidel a perníku.

Mimo to se ale na stolech v kraji objevovala polévka houbová nebo rybí či šcedra mačka ze smažené zeleniny, povidel, ořechů, mandlí, rozinek, perníku a koření. Dárky?

Většinou různé druhy sušeného ovoce

Dárky si v minulosti dávali už pohané, když oslavovali zimní slunovrat. "Navzájem se obdarovávali přátelé a známí, většinou to byly voskové svíce, hliněné sošky, později i žertovná zveršovaná přání, jakýsi předobraz našich vánočních a novoročních pozdravů," prozradil Polášek.

Obdarovávalo se také v období adventních a novoročních svátků a vlivem reformace v německých zemích v 16. století si lidé začali dávat dárky v předvečer narození Krista. A stejně jako u vánočního stromu, zvyk odtamtud přešel k nám. "V národnostně smíšených oblastech Čech a Slezska nosil dětem dárky krystyndle nebo krystydle," říká etnografka Markéta Palowská z Ostravského muzea.

Nepředstavujte si však, že se lidé obdarovávali drahými dary. "Jedinými vánočními dárky byly často různé druhy sušeného ovoce. Až ve 20. letech 20. století se v hornických rodinách coby dárky objevuje zpravidla oblečení," dodává Palowská.

Po štědrovečerní večeři, když si všichni popovídali třeba o tom, co se kdysi stalo v Betlémě, se zpívaly koledy. Ale ne ledajaké. "Místem narození Ježíška nebyla neznámá pohádková země s palmami, pouští a velbloudy, ale kraj valašský," popisuje Prokešová.

O půlnoci spěchejte ke studni

Zvyků i pověr, které se vztahují k Vánocům a vůbec celému adventu, je nespočet. Ořechy prý dodávají sílu. Tak se o Štědrém dnu čtyři rozlouskly, aby se mohlo věštit, jaká budou následující roční období. Nebo klasické krájení jablek a hledání hvězdiček z jadřinců. Nebo se dbalo na to, aby byl u stolu nachystán talíř a příbor navíc. Jako vzpomínka na zemřelé.

"A například ve Slezské Ostravě se říkalo, že kdo zajde o štědrovečerní půlnoci do studny pro vodu, promění se mu tato voda ve víno," připomíná Prokešová. A konečně hospodáři o Štědrém dnu nezapomínali na stromy a zvířata, která za doprovodu říkanky obdarovávali.

Autor: Alena Veličková

Odkaz na článek:

http://ostrava.idnes.cz/moravskoslezske-vanoce-vypadaly-kdysi-jinak-fn8-/ostrava-zpravy.aspx?c=A151218_2213433_ostrava-zpravy_jog

Zpracovatel: Anopress IT a.s. a útvar PR a marketingu Ostravské univerzity

---